

Nepredvidljive višave sanjskih vizij

Stalno raziskovanje novih vsebin in likovnih pripovedi, ki vselej nadgrajujejo predhodni opus, je pripeljalo slikarja Stojana Špegla tudi do novega cikla majhnih slik, razglednic. Z izrednim občutkom za barve in njihovo medsebojno harmonično in kontrastno učinkovanje je sposoben uporabljati najrazličnejše oblike in velikosti formatov, na katere slika, zato pri komponiranju motivov na majhne formate nima težav. Njegovo poznavanje evropskega modernizma je morda vplivalo na njegov lasten slikarski razvoj, ki je v osnovi moral prehoditi tudi nekatere postaje tega novega umetniškega sveta. Ta svet je posrkal vase in predenj postavil nove naloge, ki so prav v teh malih podobah dobile nov pomen. Iz minulega – kot iz simbolov in znakov – je zgradil realistična in abstraktna likovna polja, v katerih podobno kot prej zaživijo barve, le bolj polno in intenzivno. Barvitost izražene slikarske motivike je bila namreč že doslej ena izmed najbolj razpoznavnih komponent njegovega slikarstva. Sedaj jo je oplemenitil z novimi spoznanji in ji končno dodal še potrebno skladnost oziroma harmonijo, kakršne na velikih formatih slik doslej ni predvidel. Inovativen je tudi pri izbiri načina in slikarskega pristopa k na novo izbrani témi, ki ji je dal naslov RazGLEDNICE.

Že od nekdanj so bile pokrajine vir njegovega liričnega slikarskega navdiha. Seveda ne gre za ponazoritev resnične krajine, temveč za notranje občuteno pokrajino, za upodobitev intimnih doživetij in čustev. Naslikane imaginarne pokrajine so prispodobne življenja, ki ga tako radodarno ponuja narava. Na posameznih slikah pokrajino lahko le slutimo, nakazano v horizontalnih pasovih, drugje je povsem imaginarna, izpolnjena le s simboli. S simboli in značilno barvitostjo je Špegel izoblikoval prepoznaven likovni jezik. Nedvomno je tudi okolje, iz katerega izhaja, pogojevalo njegov slikarski izraz. Izbrani motivi še vedno kažejo intimno povezan odnos do velenjskega okolja, v katerem živi. Tako na njegovih platnih še vedno, verjetno podzavestno, živi dediščina prostora, v katerem največ ustvarja. Umetnikovo navdušenje nad življenja barv polnim svetom je spontano, slikar brez zadržkov vedno znova odpira zanimive zgodbe, ki izvirajo iz pokrajine in vanjo vnaša svoje sprotne vtise, spoznanja in inovativne likovne rešitve. Na številne načine med seboj povezuje sorodne likovne elemente vselej v novo in še ne videno podobo. Kot spreten tkalec motivov sestavlja razpoznavne predele lastnega okolja, sveta, ki ga pozna in mu vselej znova omogoča ustvarjanje razgibanih kompozicij. Skozi celoten cikel teh majhnih podob (na odtisnjenih reprodukcijah slik), ki slikarsko preoblikovane vse bolj kipijo od barv in svetlobe, pa je ustvaril poseben postopek, da je lahko na temni podlagi (napačno odtisnjenih originalnih predlog) ustvaril tako žarenje.

Če je pokrajina ena izmed Špeglovih najbolj razpoznavnih tematskih izhodišč, je to tudi zato, ker je umetnik v njej odkril vsemogočnost, neskončnost in večnost, ki jo ponuja narava. Sledi svoji ideji, da je pokrajina hkrati slutnja in hrepenenje po nečem, da je svoboda in da je trajanje, ter vse to na pretanjen način kaže tudi na nizu teh malih podob. Svoje videnja pokrajine in sveta, ki ga na pretemno potiskane reprodukcije razglednic prenaša tako v povedni kot tudi abstraktni likovni govorici, ustvarja na drugačen način kot poslikave velikih pokrajinskih slik. S temi malimi slikami je v svojem likovnem opusu postavil nova pravila, nov način slikanja in drugačen način ustvarjanja. Lahko občudujemo dejstvo, kako je slikar z najbolj preprostimi kompozicijskimi sredstvi dosegel likovno razkošje in dinamično razigranost upodobljenega. Večina njegovih malih slik ima podobno izhodišče, vendarle se med seboj razlikujejo po barvnih in drugih naglasih, so tudi zamišljene in raziskujejo, a jasno je, da je z njimi slikar dosegel izjemno slogovno enotnost.

V ozadju novega vizualnega projekta so umetnikove impresije, ki mu jih ponujajo »napačno« natisnjene razglednice, ki nosijo pretemne, s premočno črno barvo natisnjene reprodukcije njegovih velikih slik, on pa se zdaj z njimi ukvarja, jih razporeja in prilagaja lastni senzibilnosti. Slika čez natisnjene podobe, zabrisuje robove, najprej s kitajskim čopičem, da dobi sproščeno mehko, nato z izborom manjših čopičev nanaša plast za plastjo barve, ki ustvari končno podobo. Tiskane motive včasih preoblikuje do nerazpoznavnosti z novimi motivi, med katerimi ohranjajo nekateri še razpoznavno podobo pokrajine, drugje pa že zaidejo v nerazpoznavne oblike, zadnje celo v abstraktnost. Tako kot pri svojih slikah velikih dimenzij se zaveda položaja, s katerega opazuje svet okoli sebe, ga komentira in likovno interpretira, a tokrat sam sebi dopušča, da je njegova likovna pripoved bolj sproščena in neobremenjena, odvisno od temne podlage, ki mu je na voljo, od trenutka, v katerem se porodi in uresniči nova ideja, ter od vztrajnosti, s katero gradi vsako posamezno miniaturno podobo s številnimi nanosi barv, dokler ni s končno podobo zadovoljen.

Stojan Špegel vselej išče ravnotežje v motivih, ki izvirajo iz njega. Ko ugleda neke posebne vrednote, to vizualno in čustveno zabeleži in iz teh slikovnih zapisov ustvari dokončne podobe. Ob tem se občuti njegovo pripadnost in občudovanje vrednot širšega pogleda na pokrajino, ki postane del njegove pripovedi in izpovedi, sveže in doživete. Vse je razgibano in dinamično, a hkrati urejeno in usklajeno. Tudi njegove male slike – RazGLEDNICE – imajo vso potrebno občutljivost slikarja in pesnika ter ob njej tudi elemente trdnejše kompozicije. Nekatero izmed teh malih slik so že na meji abstrakcije, a so enako doživete kot tistih nekaj podob, za katere si je umetnik vzel več časa in jih izslikal na velikih platnih. Špeglov končni cilj bi lahko bila tudi neskončno dolga slika, ki bi se nenehno dopolnjevala z novimi vtisi in se nizala iz sedanosti v prihodnost, torej neskončnost. Vedno bi jo bilo mogoče dopolniti z novimi vtisi, z novimi doživetji. Bila bi podobna večnemu krogotoku letnih časov ali gibanju časa sploh.

Nasprotja med umirjenostjo in razburkanostjo, ki jih izraža na svojih slikah, Špegelu dajejo možnost, da ustvarja kontraste. To svojevrstno simboliko dahne svojim slikam, kajti razpoloženja se iz narave prenašajo na njegovo izpoved. Morda je na najnovejših malih slikah, ki so radikalno krenile proti abstraktnemu izrazu, to razpoloženjsko stanje umetnikove duše še najbolj čisto in pretanjeno izraženo. Slikar si pri tem pomaga z različnimi tehnološkimi postopki, ki omogočajo najbolj radikalne barvne nanose. Ti se dvigujejo iz neopredeljenega prostora in ustvarjajo neko magično in nenavadno pokrajino, včasih kristalno jasno, drugič izginjajo v nenavadni prosojni kopreni. Če kaj posebej izstopa na Špeglovih slikah, sta to gotovo liričnost in poetičnost. Toda tudi če so njegove izslikane podobe po svoje razgibane in nemirne, v njih prevladujeta harmonija in skladnost. Slikar poskuša nadzorovati svoje ustvarjalne postopke, čeprav ga po drugi strani mikajo tudi spontani odzivi na doživetja v naravi. Morda je tudi nekoliko nagnjen k skrivnostnim potezam tega sveta, v katerem živi in ki mu daje toliko izhodišč za slikarsko ustvarjanje. A zdi se, da njegovo delo poteka podobno kot valovanje poezije, ki se včasih dvigne v nepredvidljive višave, drugič se razpeni v sanjske vizije, nato pa se spusti navzdol, se umiri in počaka na nov vzgib.

Tatjana Pregl Kobe